

Zemědělská
fakulta
Faculty
of Agriculture

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

PROTOKOL O OBHAJOBĚ DISERTAČNÍ PRÁCE DSP

Jméno studenta: Ing. Eva JOZOVÁ
Narozen(a): 6. 6. 1985 v Českých Budějovicích
Studijní program: Biotechnologie
Studijní obor: Zemědělské biotechnologie
Forma studia: Kombinovaná
Školící pracoviště: KSPR ZF JU v Českých Budějovicích
Datum a místo konání zkoušky: 4. 5. 2017, ZF JU v Č. Budějovicích
Zkušební termín č.: 1.

Název disertační práce:

Molekulární markery jako nástroj pro hodnocení genetických zdrojů řepky a selekci
autoinkompatibilních rostlin

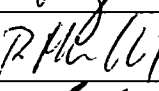
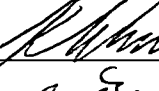
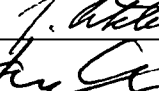
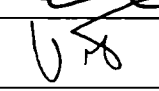
VÝSLEDEK ZKOUŠKY:

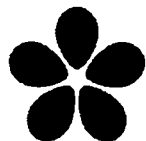
Prospěl(a)

Neprospěl(a)

ZKUŠEBNÍ KOMISE :

Podpis:

Předseda:	doc. RNDr. Jana Řepková, CSc.; Masarykova univerzita v Brně, PřF	
Členové:	prof. Ing. Radovan Pokorný, Ph.D.; Mendelova univer. v Brně, AF	OM LUVEN
	doc. Dr. Ing. Pavel Vejtl; ČZU v Praze, FAPPZ	
	Ing. Petra Hlásná - Čepková, Ph.D.; VÚRV Praha	
	Ing. Miroslav Klíma, Ph.D.; VÚRV Praha	
	prof. Ing. Jindřich Čítek, CSc.; ZF JU v Č. Budějovicích	
	doc. Ing. Jan Bárta, Ph.D.; ZF JU v Českých Budějovicích	
Školitel:	prof. Ing. Vladislav Čurn, Ph.D.; ZF JU v Českých Budějovicích	

Zemědělská
fakulta
Faculty
of Agriculture

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

OBHAJOBA DISERTAČNÍ PRÁCE DSP PROTOKOL O HLASOVÁNÍ

Jméno studenta: Ing. Eva JOZOVÁ
Narozen(a): 6. 6. 1985 v Českých Budějovicích

Studijní program: Biotechnologie
Studijní obor: Zemědělské biotechnologie
Forma studia: Kombinovaná

Výsledek hlasování:

Počet členů komise: 7

počet přítomných členů komise: 6

počet platných hlasů: 6

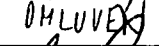
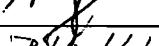
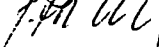
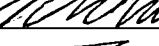
kladných: 6

záporných: 0

počet neplatných hlasů: 0

Zkušební komise:

Podpis:

Předseda:	doc. RNDr. Jana Řepková, CSc.; Masarykova univerzita v Brně, PřF	
Členové:	prof. Ing. Radovan Pokorný, Ph.D.; Mendelova univer. v Brně, AF	
	doc. Dr. Ing. Pavel Vejtl; ČZU v Praze, FAPPZ	
	Ing. Petra Hlásná – Čepková, Ph.D.; VÚRV Praha	
	Ing. Miroslav Klíma, Ph.D.; VÚRV Praha	
	prof. Ing. Jindřich Čítek, CSc.; ZF JU v Č. Budějovicích	
	doc. Ing. Jan Bárta, Ph.D.; ZF JU v Českých Budějovicích	

Otázky k obhajobě Ing. Petra Hlásná Čepková, Ph.D.

Myslíte, že zjištění, že se genetická diverzita u českého novošlechtění řepky se rozšiřuje za použití tří ISSR primerů, je dostačující, doporučila byste další možnosti, jak výsledek potvrdit? V komentářích se píše, že genetická diverzita odrůd řepky je hodnocena pěti ISSR primery, takže pro rutinní použití v laboratoři byl počet těchto primerů navýšen oproti počtu použitým v článku? Jaký byl důvod.

V uváděném článku byly porovnávány tři metody a na základě těchto výsledků byl vybrána právě metoda analýzy ISSR. Metodický postup hodnocení diverzity jsme ve spolupráci se šlechtiteli dále rozpracovávali a pro rutinní hodnocení odrůdového polymorfismu byl počet primerů navýšen na 5, aby došlo k dostatečnému navýšení stupně polymorfismu a optimálnímu rozlišení celého souboru genetických zdrojů. Vyšší počet primerů by ale nevedl k lepšímu rozlišení.

Při použití AFLP markerů a zjišťování genetické diverzity mezi testovanými materiály bývá počítán koeficient F_{st} nebo F_{is} . Poskytnul by tento parametr vypovídající informaci o struktuře skupin případně o systému šlechtění řepky?

F_{is} koeficient je koeficient inbreedingu, který měří redukci heterozygotnosti jedince podmíněnou nenáhodným oplozením uvnitř subpopulace. F_{st} je fixační index – redukce heterozygotnosti subpopulace podmíněná náhodným genetickým posunem. Tyto koeficienty je vhodnější použít v čistě populačních studiích. U použitých šlechtitelských materiálů typu linie (liniové odrůdy nebo DH linie) nelze hodnotit vnitropopulační variabilitu, pro analýzy jsme používali bulk děložních listů a vnitropopulační variabilitu by pak nebylo možné hodnotit ani z tohoto důvodu.

Jsou u řepky k dispozici jiné mikrosatelitové sekvence, které nebyly v práci použity a kterými by se dala hodnotit genetická variabilita u odrůd řepky?

Službou bylo otestováno 19 mikrosatelitových primerů se specifitou pro každý chromozom. Tyto primery jsou ale patentovány. V plánu bylo použít jiné mikrosatelitové primery vybrané na základě sekvencí dostupných v GeneBank. Vybrané SSR primery byly testovány, amplifikovali fragmenty (mikrosatelity) ale ty ovšem vykazovaly velmi malou rozlišovací schopnost. Důvodem mohla být to, že vybrané primery byly velmi konzervativní a nebo to, že použitý materiál si byl velmi podobný.

Řepkový olej je používán v potravinářství k tepelné úpravě potravin, je v porovnání se slunečnicovým a olivovým olejem zdravější? Jaké jsou výhody jeho použití?

Řepkový olej je svým složením považován za zdravější než olej slunečnicový a srovnatelný s olejem olivovým. Oproti ostatním olejům obsahuje nízké množství nasycených mastných kyselin, které bývají příčinou růstu „špatného“ cholesterolu. Má vysoký obsah kyseliny olejové a linolenové, které jsou považovány za zdraví prospěšné, a příznivý poměr omega 3 a 6 mastných kyselin. Dále obsahuje oproti oleji slunečnicovému velké množství tokoferolů (vit E) a γ -tokoferolů, které zajišťují vysokou antioxidační účinnost. Řepka je tedy stabilnější k oxidačnímu žluknutí. Další výhodou je vysoký obsah vit K. Úpravou množství taninů a sinapinů se docílilo i neutrální chuti, kdežto u oleje slunečnicového se může někdy vyskytovat nepříjemný „rybí“ zápach a chuť. Řepkový olej je oproti leji olivovému i termostabilní.

Máte informace, zda a kým jsou používány Vámi vyvinuté markery na detekci AI rostlin v rané fázi ontogeneze u řepky?

V současné době metodiku jako takovou používá pouze naše laboratoř na Katedře genetiky a speciální produkce rostlinné. Zájemci – nyní konkrétně VÚRV Ruzyně, nám zašlou materiál, který chtějí otestovat. Materiál je buď ve fázi děložním lístků a nebo části embryí tak, aby tato metoda nebyla destruktivní. Úzce spolupracujeme s VÓL Opava, kde podle našich metodik hodnotí genetickou diverzitu šlechtitelských materiálů řepky, připravují hodnocení katalogu olejnin a detekci nositelů *Rf* genu. V případě dalšího rozvoje šlechtění AI hybridů mohou používat i tento postup.

Otázky k obhajobě Doc. RNDr. Jana Řepkové, CSc.

Jaké současné metody molekulární biologie lze využít pro vývoj velkého počtu DNA markerů pro celý genom daného druhu? Jaké metody umožní sledovat diverzitu často u stovek rostlin daného druhu (tedy u velkého souboru genových zdrojů, šlechtitelského materiálu), rozpoznat polymorfismy v konkrétním genu/lokusu?

Jako nejvhodnější metody pro vývoj velkého počtu DNA markerů by bylo použití sekvenačních metod – NGS, sekvenování genomu a transkriptomu. Na základě dat z NGS je možné identifikovat tisíce (desítky tisíc) potenciálních SNPs a SSRs, validovat je a využít jako markerů. Analýza transkriptomu umožní navrhnout SNPs přímo lokalizované v aktivních genech (transkribovaných sekvencích) anebo GEMs (genově exprimované markery). Pro rozpoznání polymorfismů je možné využít techniku DNA microarrays (např. detekce specifických alel genů odolnosti suchu u pšenice), nebo kombinaci PCR, amplifikaci specifických sekvencí odpovídající cílovému genu a sekvenování amplifikovaných fragmentů a nalezení nové alely (analýza TILLING populací řepky – oba postupy jsme na pracovišti prováděli ve spolupráci se zahraničními laboratoři). Genetické mapování včetně QTL. Identifikace kandidátních genů významných znaků

*Jak se vyvinul samosprašný druh z autoinkompatibilního předka (př. rody *Arabidopsis*, *Brassica* aj.)?*

Samosprašnost je fylogeneticky odvozená a vznikla mnohonásobně. Tyto uváděné druhy vznikly prokřížením planých předků, tudíž v sobě nesou i vysoký stupeň polymorfismu. Samosprašnost lze brát jako reakci na životní podmínky např. při osídlování nového prostoru, kdy je potřeba rychlého rozmnožení homogenní populace. U kulturních druhů se na počátku jejich domestikace prováděl výběr na stabilitu a dobré produkční vlastnosti. Evoluce u samosprašení pravděpodobně probíhala postupným přizpůsobováním systémů křížení, např. ke ztrátě autoinkompatibility, nebo jiným uzpůsobením květu. U řepky lze zaznamenat rychlý přechod od odrůd typu populace (s výskytem rostlin nesoucích funkční S alely) k liniovým samosprašným odrůdám, kde se vyskytují pouze nefunkční S alely. Tato ztráta znaku AI byla způsobena selekcí rostlin v izolátorech či malých parcelkách upřednostňující AK rostliny.

Jak je na molekulární úrovni zajištěna dominantní nebo recesivní determinace alel lokusu inkompatibility?

Na fenotypové úrovni lze úroveň sledované dominance podle počtu vyvinutých pylových láček na blizně. Na molekulární úrovni lze toto využít u SLG genu, které jsou rozděleny do dvou tříd,

kdy SGL třídy I jsou dominantní a SLG třídy II jsou recesivní. Tato rozdělení jsou pravděpodobně i z toho důvodu, že SLG třídy I neobsahují intron, zatímco pro SLG třídy II je intron typický na C-konci. Obecně se uvádí, že dominantní alely třídy I jsou shodné s S⁴⁷ pocházející z *B. rapa* alely třídy II jsou shodné s alelou S¹⁵ pocházející z *B. oleracea*.

Vysvětlete společný evoluční základ některých genů lokusu S a genů pro ochranu vůči patogenům?

Konkrétně u řepky se toto prokázalo u genu SRK, u kterého byla prokázána kinázová aktivita expresi cytoplazmatické domény v *E.coli*. SRK je příbuzná s rostlinnými kinázami, které se podílejí např. na obranných mechanismech proti patogenům či regulaci vývoje meristému.

Jaký je význam poznatků o příbuzenských vztazích genotypů řepky ve šlechtění?

Blízký příbuzenský vztah mezi jednotlivými genotypy řepky navozuje snižování genetické diverzity. Z hlediska šlechtění a získání F2 generace z rozsáhlou genetickou variabilitou je nejideálnější využívat ke křížení geneticky nejvzdálenější jedince, aby docházelo k rozšiřování genetické variability. To ale není zcela reálné v praktickém šlechtění, kdy výběr komponent do křížení byl prováděn jenom na základě fenotypových selekčních znaků. Je třeba zohledňovat za jakým účelem je řepka šlechtěna, jaký mají fenotypový projev, a proto se využití molekulárních markerů nabízí jako doplňující kritérium a jeden z nástrojů k výběru rodičovských komponent.

Doplňující otázky:

Jaký je podíl na uvedených publikacích a jaký je tvůrčí podíl?

Podílela jsem se na práci v laboratoři – příprava rostlinného materiálu pro izolaci, izolace rostlinného materiálu, PCR reakce, vyhodnocování dat včetně některých bioinformatických dat. Sepsání metodické části u článků s IF.

Podíl na publikacích s IF – 30%, podíl na recenzovaných publikacích – 80%.

Otázky k obhajobě doc. Dr. Ing. Pavel Vejř

Řepka olejka je z evolučního pohledu allotetraploid. Jak tato situace ovlivnila polymorfismus alel v jednotlivých SSR lokusech. Teoreticky může nastat situace, že u jednoho jedince je jeden lokus prezentován čtyřmi různými alelami. Jak jste tyto situace matematicky ošetřili při bioinformatickém porovnání mikrosatelitních profilů.

Mikrosatelity, které byly využity (publikace v CJGPB) byly specifické pro určitý chromozom, 19 patentovaných mikrosatelitů, každý na „svém“ chromozomu, pak se mikrosatelit chová jako binární znak. Mikrosatelity, které jsem navrhovala byly rovněž specifické pro A nebo C genom, takže by nemělo dojít k situaci, že bude amplifikován lokus na A a C genomu současně.

V práci jsou pozitivně hodnoceny ISSR markery. Byla provedena sekvenanční analýza ISSR amplikonů? Lze předpokládat výskyt sekvenčních polymorfismů v rámci délkově identických ISSR amplikonů?

Amplikony nebyly sekvenovány, jelikož možných ISSR produktů byly stovky a nebylo možné je osekvenovat, vycházelo se ze způsobu hodnocení publikovaných i pro jiné plodiny.

V disertační práci zmiňujete expresi genu SLR3 ve vegetativních orgánech. Je známá role proteinu kódovaného tímto genem právě ve vegetativních orgánech?

Zmínka o SLR3 je citována na základě článku: „SLR3: A modified receptor kinase gene that has been adapted to encode a putative secreted glycoprotein similar to the S locus glycoprotein“, exprese v listech je pouze konstatování. Další informace o funkci tohoto genu, resp. proteinu jsem nedohledala.

Genetická analýza u široké škály organismů jsou v současnosti založeny na aplikaci různých technik „Next-Generation Sequencing“. Jak se díváte na možnosti uplatnění NGS při studiu genomu řepky a při jejím šlechtění?

Genom řepky, stejně tak jako genomy *B. rapa* a *B. oleracea* jsou nyní osekvenovány. A tento fakt skýtá značné možnosti pro vývoj nových markerů nebo pro studium evoluce řepky a dalších polyploidních druhů. Tento postup využíváme i v našem projektu – spolupracujeme s pracovištěm CNAP UoY, kde provedli jak RNAseq kolekce 600 genotypů řepky, tak sekvenování DNA – této kolekce, souboru genotypů OguINRA, Shaan 2A a TILLING populací. Získaná data pak využíváme pro vývoj markerů pro selekci rostlin rezistentních k *Plasmodiophora brassicae*, vývoj alelicky specifických markerů pro detekci rostlin sterilních a nesoucích geny obnovy fertility u CMS systému Shaan 2A a pro odlišení homozygotů a heterozygotů – obnovitelů fertility pro CMS systém OguINRA...

Doplňující otázky:

Geny jsou exprimovány

